

Enkelspårig och dåligt underbyggd politisk debattbok om ekonomisk tillväxt

BOKANMÄLAN

Fredrik Segerfeldt anger i förordet att boken handlar om ”hur politisk och juridisk jämlikhet är en förutsättning för utveckling, ekonomisk tillväxt och fattigdomsminskning” (s 8). Författaren driver tanken att utvecklingen av mänsklig välfärd kan ses som utfallet av en kamp mellan de styrande och de styrda samt att den globala ekonomiska ojämlikheten beror på skillnader i politisk jämlikhet på nationell nivå. Segerfeldt presenterar sig som frilansande författare och skribent med tolv års erfarenhet av arbete på näringslivets olika intresseorganisationer. Boken är i första hand en politisk debattbok som beskriver ett par aspekter av bakgrunden till den globala ekonomiska situationen. Ekonomisk omfördelning från rika till fattiga samt bistånd till fattiga länder kritiserar, men det ges inga förslag på hur vi kan använda bokens insikter för att stödja fattiga länders utveckling.

Kapitel 1, ”Global ojämlikhet”, beskriver hur den moderna ekonomiska tillväxten först uppkom i Storbritannien och sedan spreds till andra delar av Europa och till Nordamerika. Mellan 1750 och 1950 ökade levnadsstandarden tjugofalt i västvärlden. Därmed ökade ojämlikheten mellan de industrialiserade och de icke industrialiserade länderna. Följande *jämlikhetsfaktorer* listas av författaren som nödvändiga för utveckling: lag och ordning, begräsning och kontroll av makten, möjlighet till ansvarsutkrävande av makten, en neutral statsmakt, säkra äganderätter samt ett oberoende rättsväsende med likhet inför lagen (s 12). Förloppet i England,

med den ärorika revolutionen, parlamentets kontroll, ökad svårighet att manipulera det juridiska systemet, mer näringsfrihet samt stärkta äganderätter, återges. Detta kontrasteras med Spanien och Portugal, där kungarna fortsatte med sina monopol. Det uppstod i dessa länder ingen handelsklass som kunde utmana kungen och styret förblev genomkorrupt.

Kapitel 2, ”Politisk jämlikhet”, tar upp att staten bör vara opersonlig och opartisk. Allmänintresset, välståndsutveckling, fred och rättvisa ska gå före särintressen. Motsatsen till politisk jämlikhet är när staten är en stationär bandit som gör som den vill. Detta exemplifieras med den franska 1600-talsmonarkin samt med ett antal av dagens afrikanska ledare. På s 38 står följande att läsa, som är boken komprimerad till 70 ord:

Bristen på utveckling under despotiska regimer i Europa berodde i det längre perspektivet på förtryck och brist på folkligt deltagande i samhällslivet, politiskt och ekonomiskt. Och Europas olika härskare gjorde allt de kunde för att det skulle fortsätta förhålla sig så. Det var bara när folket hade förmåga att ställa andra krav som förändringen skedde. Det samma gäller för fattiga länder idag. ... fattiga länder är fattiga för att deras ledare vill det ...

Trots att en brett baserad tillväxt skulle ge de styrande mer att stjäla är de enligt Segerfeldt motståndare till detta eftersom (kapitalistisk) tillväxt är en kaosartad företeelse med kreativ förstörelse som utmanar eliters privilegier.

Kapitel 3, ”Juridisk jämlikhet”, beskriver hur viktigt det är med lagstyre och äganderätter. Utan lagstyre blir makten nyckfull och oförutsägbar, vilket gör det svårare att agera ekonomiskt. Alla människor ska vara lika inför lagen. Att ge fattiga äganderätter till sitt land

Fredrik Segerfeldt:
*Den nya jämlikheten –
global utveckling från
Robin Hood till Botswana*,
Timbro, 2014,
155 sidor, ISBN 978-
91-75669-99-1.

och egendom gör att de vågar satsa och investera, vilket bidrar till minskad fattigdom.

Kapitel 4, "Ekonomisk jämlikhet", tar först upp att bristande politisk och juridisk jämlikhet leder till att inte alla människor har lika tillgång till det ekonomiska livet och att monopolister och oligopolister med kopplingar till makten kan fortsätta att sko sig och hålla tillbaka övriga medborgare. Ekonomisk frihet leder däremot till tillväxt, som på sikt gör alla medborgare rikare. Även om inte tillväxt är en tillräcklig förutsättning för minskad fattigdom är det en nödvändig förutsättning, hävdar författaren.

Under rubriken "Omfördelningen falska lockelse" redogörs för hur Jamaica har satsat på statligt företagande, ekonomiskt oberoende och omfördelning, hur Zambia blev en socialistisk enpartistat och diktatur samt hur Tanzania har förstatligat företag och kastat dem som protesterat mot kollektivjordbruken i fängelse. Dessa länder har haft låg tillväxt. Detta används som exempel på att ekonomisk jämlikhet i sig är negativt. Författaren hävdar vidare att de inhemska resurserna inte räcker för att omfördela bort all fattigdom i Afrika och Indien. Huruvida omfördelning skulle kunna minska fattigdomens utbredning och djup berörs inte.

Kapitel 5, "Sverige", inleds med en beskrivning av hur Sverige blev rikt på i stort sett samma sätt som Storbritannien. Därefter följer en diskussion om bistånd. Först nämns att det skulle räcka med 11 miljarder dollar per år för att lyfta samtliga afrikaner till en inkomst på en dollar om dagen. Detta är en bråkdel av det internationella biståndet och blir mindre än 100 kr per medborgare i OECD-länderna. Av detta drar dock inte författaren slutsatsen att en sådan global omfördelning bör genomföras eller att biståndet bör styras till de fattigaste länderna (se Tengstam 2012). Segerfeldt

menar vidare att bistånd inte kan påverka den politiska jämlikheten i positiv riktning. Det finns t o m skäl att tro att bistånd gör relationen mellan makthavarna och befolkningen mindre jämlik.

Kapitel 6, "Global jämlikhet", tar avslutningsvis upp ett par olika trådar. Först konstateras det självklara att det är bättre att den industriella revolutionen har ägt rum (i Storbritannien) än att den inte har ägt rum alls. Därefter konstateras att de globala inkomstskillnaderna minskar sedan en tid tillbaka. Till sist nämns att fattigdomen minskar och att sociala indikatorer, såsom spädbarnsdödlighet, förbättras globalt sett.

Politisk och juridisk jämlikhet är en förutsättning för tillväxt och fattigdomsminskning och omfördelning från rika till fattiga samt bistånd (de enda politiska medel som tas upp) döms båda ut som dåliga. Så kan bokens innehåll summeras. Tre stora problem med boken är följande: För det första får vi inte några förslag på hur ett fattigt land ska kunna nå denna jämlikhet. För det andra döms omfördelning och bistånd ut utan ordentliga argument. För det tredje tas andra medel inte alls upp, som t ex de internationella handelsavtalens utformning, hindrad kapitalflykt, fredsbevarade FN-soldater, fri och obligatorisk grundskola samt forskning om nya utsäden och om tropiska sjukdomar.

Utöver dessa stora problem kan även nämnas att boken saknar en diskussion om att t ex Kina faktiskt har haft en enorm tillväxt och fattigdomsminskning trots att politisk och juridisk jämlikhet saknas. Miljöfrågor och jämställdhet mellan kvinnor och män tas inte upp trots att detta är nyckelfrågor för utveckling. Boken och de tankar den väcker påminner i stor utsträckning om en diskussion i två ledare här i *Ekonomisk Debatt* kring den nye påvens syn på tillväxt och fattigdom (Berggren och Nilsson 2014; Tengstam 2014).

Problem ett: Man undrar som läsare hur ett land ska kunna nå den politiska och juridiska jämlikhet som är så viktig för utveckling. Tyvärr ges inga svar på detta. Det nämns att jämlikhet historiskt har nåtts genom att folket har rest sig och krävt sin rätt gentemot dem som har styrt över dem. Vidare nämns att Napoleon bröt upp det järngrepp eliterna höll sina länder i. Dessutom framhålls att ledarna i Botswana förhöll sig mer positiva till jämlikhet än ledarna i Zambia. I övrigt ges ingen analys av vad som krävs för att nå den viktiga politiska och juridiska jämlikheten. Författaren hävdar att det i stort sett inte finns något utomstående kan göra. Vi kan tydligen bara vänta på att folket ska resa sig av sig själv, eller att en god ledare ska dyka upp ur intet. Vi lär oss alltså inget om vad vi eventuellt kan göra för att bidra till ökad politisk och juridisk jämlikhet.

Detta blir extra märkligt när man funderar på en del av de exempel på dåligt ledarskap som tas upp, som t ex Gabon och Ekvatorialguinea. Finns det verkligen inget omvärlden kan göra, och historiskt sett hade kunnat göra, för att påverka den politiska utvecklingen i dessa länder? Om det nu är så att de styrande roffar åt sig oljeinkomsterna, och väldigt lite kommer befolkningen till del, är det då inte så att detta möjliggörs av de företag som pumpar upp oljan och av dem som köper oljan? Vad hade hänt om företag och konsumenter hade ställt vissa krav? Om företag från väst mutar sig fram när de ska sälja stridsflygplan till fattiga länder, bidrar vi då inte till korruption? Om utländska företag som är aktiva i fattiga länder gör allt för att undvika att betala skatt, bidrar de då inte till att undergräva skattemoralen? Om EU i förhandlingar om internationella handelsregler utnyttjar sin ekonomiska styrka för att uppnå överenskommelser som gynnar EU mycket mer än de fattiga länderna, i stället för att sträva efter

en överenskommelse som gynnar de fattiga länderna minst lika mycket som EU, sätter vi då inte ett dåligt exempel på hur de starkare ska bete sig gentemot de svagare? Om ett fattigt land som riskerar att falla ner i inbördeskrig vädjar till omvärlden om fredsbevarande styrkor, men soldaterna dröjer och när de kommer är för få och illa utrustade, bidrar då inte omvärlden till att undergräva staten och stabiliteten, som är en förutsättning för politisk och juridisk jämlikhet?

Problem två: Omfördelning från rika till fattiga och bistånd döms ut utan ordentliga argument. Det nämns på upprepade ställen i boken att omfördelning inom länder från rika till fattiga inte kan utrota fattigdomen. Budskapet blir att vi inte ska använda omfördelning inom länder. Detta är en förhastad slutsats. Även om vissa länder är så fattiga att man inte helt och hållet kan omfördela bort den extrema fattigdomen, och väldigt många länder är för fattiga för att omfördela bort vad vi i Sverige betraktar som fattigdom, kan man ju ändå minska fattigdomens utbredning och djup med omfördelning. Att höja en människas dagsinkomst från exempelvis 0,30 till 0,50 köpkraftskorrigerade dollar betyder enormt mycket. Är detta omöjligt för att det inte finns tillräckligt med resurser att omfördela? Etiopien är världens tionde fattigaste land med en köpkraftskorrigerad daglig BNP per capita på 3,78 dollar (för världens fattigaste land Centralafrikanska republiken är siffran 1,65 dollar, för Indien så hög som 14,83 dollar). Så även i dessa länder finns det resurser om skulle kunna omfördelas och som verkligen skulle påverka människors liv.

Det hävdas även att omfördelning inom länder är skadligt. Detta underbyggs dock inte på annat sätt än genom exempel på att länder som har tagit steg mot socialism och diktatur har fått sämre tillväxt. Frågan är ju om omfördelning via

t ex progressiva skatter och/eller sociala trygghetssystem är skadlig för tillväxten. Detta är tveksamt. De nordiska länderna har höga skatter, omfördelning från rika till fattiga och sociala skyddsnet. Och vi klarar ju oss minst sagt hyggligt. Det talar t o m om *Getting to Denmark* som ett mål för fattiga länder.

Trots att det i boken beskrivs hur extremt billigt det är att minska fattigdomen med global omfördelning får jag intrycket att författaren inte förespråkar det.

Boken lyfter fram att bistånd gör relationen mellan makthavarna och befolkningen mindre jämlik och att detta kan ge negativa effekter på tillväxt. Detta kunde ha blivit början på ett spännande stycke, men tyvärr resonerar Segerfeldt som om det bara fanns en enda sorts bistånd. Det är synd, för det vore intressant att få höra författarens tankar om vilken sorts bistånd som fungerar bäst och hur vi ska organisera biståndet för att det ska bli så bra som möjligt. Hur ska biståndet hanteras för att undvika de negativa effekterna på jämlikheten? Kan det vara så att bistånd till exempelvis utbildningssektorn har en positiv effekt på politiken via mer kunniga medborgare som kan ställa krav på sina politiker? I så fall måste vi väga den positiva effekten mot den negativa effekten som boken tar upp. Men inget sådant diskuteras.

Problem tre, slutligen, är allt det som inte tas upp i boken. Författaren hävdar att det inte finns något att göra för att bidra till jämlikhet och utveckling i fattiga länder samt att omfördelning och bistånd är direkt negativa. Punkt slut. Men om vi vill att ett fattigt land ska få en bättre fungerade stat, mindre korruption, styrande som lyssnar till folket och ser till det allmänna bästa, kort sagt politisk och juridisk jämlikhet, är det inte värt att fundera en gång till? Finns det exempelvis inga fler sätt att bidra till en jämn spelplan än att omfördela land

i vissa speciella situationer, som författaren förespråkar? Hur är det med skola, hälsa och tillgång till krediter?

Är verkligen politisk och juridisk jämlikhet det enda som spelar roll för tillväxt? Faktorer såsom socialt kapital, fred, sexuell och reproduktiv hälsa, nationella och globala kollektiva nyttigheter (t ex forskning om tropiska sjukdomar och om bättre utsäden), vägar och elektricitet till landsbygden samt förbättringar i utbildning och hälsa nämns inte alls i boken.

Är verkligen tillväxt vidare det enda som spelar roll för fattigdomsminskning och förbättrad livskvalitet? Kan inte ett lands resurser ökas genom hindrad kapitalflykt, genom stärkt förmåga att ta upp skatt och genom global omfördelning? Kan inte fattigdom och lidande minskas, oavsett nivån på tillväxten, genom hälsovård, skola, transfereringar till vissa grupper genom t ex barnbidrag och ålderspension samt genom grundläggande infrastruktur till landsbygden, där de flesta fattiga finns? Detta är enormt viktiga frågor, eftersom det tyvärr tar tid för tillväxten att verka. Som exempel: Även med en så hög årlig per capita-tillväxt som fem procent skulle det ta Etiopien 28 år att nå den inkomstnivå Indien har i dag.

Avslutningsvis kan man säga att detta är en enkelspårig debattbok. Den beskriver hur politisk och juridisk jämlikhet är en förutsättning för utveckling men ger inga förslag på hur fattiga länder ska kunna nå denna jämlikhet och hur omvärlden ska kunna stötta dem. Boken driver tesen att omfördelning och bistånd är skadliga utan att underbygga detta ordentligt. Inga andra utvecklingsfrågor tas upp.

Sven Tengstam

Biträdande lektor, Nationalekonomiska institutionen, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

REFERENSER

Berggren, N och T Nilsson (2014), "Påvens ekonomisk snedsteg", *Ekonomisk Debatt*, årg 42, nr 1, s 3-4.

Tengstam, S (2012), "Biståndet bör styras till

de fattigaste länderna", *Ekonomisk Debatt*, årg 40, nr 5, s 3-5.

Tengstam, S (2014), "Påven, tillväxten och fattigdomen", *Ekonomisk Debatt*, årg 42, nr 3, s 3-5.